

РЕГУЛЯТОРИ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

М. Ф. Аверкіна аспір.

*Національний університет водного господарства та природокористування,
асистент кафедри економіки підприємства м. Рівне*

За визнанням переважної більшості науковців, сучасний етап розвитку суспільства характеризується складною екологічною ситуацією на більшості території нашої планети. Антропогенний вплив досяг критичної межі, екологічні проблеми вже не обмежуються певними регіонами, країнами і носять глобальний характер [1, с.105]. Зростання природних і антропогенних навантажень викликає необхідність управління та регулювання економіко-екологічної безпеки. Ці актуальні проблеми відображені в працях багатьох українських і зарубіжних вчених, зокрема Л. Абалкіна, І. Александрова, І. Бистрякова, Т. Галушкіної, В. Геєця, З. Герасимчук, Б. Данилишина, В. Кравцова, Д. Медоуза, Л. Мельника, Є. Мішеніна, І. Недіна, Ю Стадницького, В. Степанова, Дж. Форрестера, С. Харічкова, М. Хвесика, Є. Хлобистова та інших науковців. Економіко-екологічну безпеку слід розуміти як стан, при якому навколишнє середовище може забезпечити існування суспільства та задоволення його потреб в доволі тривалій перспективі [2, с.63]. Регулювання економіко-екологічної має на меті збалансування та оптимізацію взаємовідносин між суспільством та навколишнім природним середовищем, що досягається за допомогою застосування відповідних регуляторних важелів.

До регуляторів економіко-екологічної безпеки належать: платежі за викиди, скиди, захоронення забруднюючих речовин; платежі за погіршення якості природних умов; екологічні податки; штрафні санкції; цінові надбавки для виробників екологічно шкідливих продуктів; компенсаційні виплати за порушення екологічного законодавства, стандартів якості природного середовища і за завданий збиток здоров'ю населення; екологічний аудит; екологічне страхування; ринкове ліцензування; екологічні банки; екологічні фонди.

В високорозвинених країнах сформувався баланс між адміністративними та ринковими регуляторами економіко-екологічної безпеки. Помітним є позитивний вплив цих регуляторів на стан природного середовища [3, с.64].

Основна перевага ринкових регуляторів у порівнянні з платежами за забруднення полягає в принциповій можливості досягнення необхідної якості навколишнього середовища, оскільки передбачається торгівля обмеженою кількістю ліцензій на право емісії забруднення в межах гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин. Однак, ефективне функціонування ринкового ліцензування може порушуватись внаслідок неоптимального початкового розподілу ліцензій [3, с.84].

Західними вченими розроблено певні регіональні ринкові системи, щодо управління якістю навколишнього природного середовища [1, с.149].

Одна з найбільш цікавих систем, розглянутих у сучасній літературі, запроваджена А. Мак-Гартлендом [1, с.150]. У рамках цієї системи в межах регіону встановлюється визначена кількість реципієнтних точок (РТ), у межах яких проводиться контроль стану навколишнього середовища. Виходячи зі специфічних особливостей регіону, визначається загальна кількість прав на викиди, що продаються на спеціальних аукціонах. Після проведення аукціону за допомогою методів імітаційного моделювання оцінюється стан навколишнього середовища, а також емісія забруднюючих речовин суб'єктів господарювання. Якщо стан навколишнього середовища в РТ не задовольняє необхідні стандарти, то підприємствам – забруднювачам необхідно придбати додаткові права на викиди. Оскільки попит на ліцензії у цьому випадку збільшується, то і росте ціна прав на викиди.

Для прикладу, в США компанія ЕРА здійснила емісію ліцензій на можливість виробництва бензину зі свинцем і дозволила торгівлю ними. Дія ліцензій обмежена в часі, а їх загальний обсяг при кожному новому розподілі знижується. У результаті використання запропонованого механізму сукупні витрати виявилися на 20% нижче, ніж при реалізації звичайного адміністративного механізму.

Підприємства, які заощаджують ліцензії на забруднення, можуть вкладати їх в спеціальний екологічний банк з метою майбутнього використання або продажу. Екологічні банки здійснюють торгівлю, облік та контроль за правами на емісію викидів, і не допускають їх повторного використання. Ці банки також можуть надавати підприємствам забруднювачам емісійні кредити [4, с.105]. В США для вирішення конкретних екологічних завдань банками здійснюється емісія облігацій. З розвитком системи екологічного страхування на Україні ці кошти зможуть використовувати як джерело фінансових ресурсів екологічних банків.

На нашу думку, в Україні найбільш перспективними є ринкові важелі регулювання економіко-екологічної безпеки, зокрема ліцензії, екологічні банки, екологічні фонди.

Література:

1. Герасимчук З. В., Вахович І. М., Голян В. А., Олексюк А. О. Трансформація інституціонального механізму природокористування в умовах глобалізації: екологічні імперативи та системні суперечності: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 228 с.
2. Дубель В. Міжнародне регулювання еколого-економічної безпеки // Наука молода. - №9. – 2008. – С. 63 – 69.
3. Стратегія екологічної безпеки (регіональний контекст) / Під ред. М. І. Долішнього, В. С. Кравціва. – Львів, 1999. – 243 с.
4. Качаровська Л. М. Підвищення ефективності управління природоохоронною діяльністю в регіоні // www.univ.km.ua/visnyk/440.pdf.